

teeseen sisältyvä ikuistamispyrkimys oli hyvin tärkeä perinteen säilymiselle. Jo mainittu Ptah-hetep opettaa: "Älä muuta ope- tusta, älä poista, älä lisää sanoja äläkä muu- ta niiden järjestystä!" Hyvän maineen säi- lyttäminen tuleville sukupolville tapahtui sekä kuvin että sanoin. Yksityishaudoissa esiintyvät kuvat ikuistivat omistajan mai- netta. Samaa tekivät häntä esittävät kirju- riveistokset, vaikkei hän kenties osannut- kaan kirjoittaa. Jälkipolvien edustajien tuli sitten elävöittää vainajan nimi suorittamal- la hänelle haudassa toivomusuhreja.

Prinssi Merikaralle, noin 4000 vuotta sitten sepitetyn opin laatija, antaa kunin- kaalliselle oppilaalleen seuraavan neuvon: "Tee muistomerkkejä, jotka sallivat raken- tajansa nimen elää!"

Ottaen siitä vaarin kuningas kulttia ja maineensa säilyttämistä varten ikuisti per- soonansa kivisiin veistoksiin tai reliefeihin temppeleiden seinille. Kuningashan oli ihmis- muotoinen jumala, jonka tehtävänä oli tyy- dyttää jumalia ihmisten luomuksilla, siis uh- reilla. Kiveen ikuistettuna hänet nähdään uhraamassa sadoissa temppeleireliefeissä.

Kuningas oli myös soveliaain henkilö taistelemaan *geregiä* vastaan, ja sitä edusti- vat Egyptin naapurikansat. Niinpä kuningas myös ikuistettiin taistelussa heitä vastaan. Kenties myös esimerkkejä ikuistamisperi- aatteesta ovat Egyptin pyramidit. Samalla kun ne ikuistivat nimikkofaraonsa muistoa, ne olivat alkukummun ikuisia kopioita – al- kuvedestä nousseen alkukummun, jolle nä- kyvä maailma aikojen alussa luotiin.

Meidän käsityksemme mukaiseen uudis- tamiseen kytkeytyy vanhan korvaaminen uudella. Muinaisegyptiläisen näkemyksen mukaan siihen sisältyi ikuistaminen.

Kun uusi kuningas nousi valtaistuimel- le, hän suoritti *sm'3-mnw-*, Semaa-menu-ri- tualin eli 'muistomerkkien uudistamisen'. Alun perin se tarkoitti vanhojen muisto- merkkien vihkimistä uudelleen käyttöön.

Myöhemmin se tapahtui siten, että edeltä- jän nimi korvattiin omalla tai että edeltäjän muistomerkki purettiin ja otettiin raken- nusaineeksi uusiin rakennuksiin. Tällä ta- valla vanhat muistomerkit kokivat muo- donvaihdon, mutta elivät ikuisesti uu- den rakennuksen komponentteina. Menet- telyn ei aina tarvinnut perustua vihaan edeltäjää kohtaan vaan päinvastoin kunnioitukseen. Tällainen menettely ei liioin he- rättänyt kenessäkään pahennusta.

Egypti keskuudessamme

Muinaisten kansojen joukossa vain egypti- läisillä oli kuolemansa jälkeen odotettavis- sa paratiisimainen ikuisuus. Kreikkalaisilla oli mustan Styks-virran ympäröimä iloton manala Haades, johon Kharon vei veneel- lään vainajat. Tämän vuoksi voi hyvin ym- märtää, että Aleksanteri suuri, joka vuonna 332 eKr. sai Egyptin valtaansa, oitis ryhtyi passittamaan helleenisetkin vainajat Haa- deksen sijasta Elysionin kentille, jotka oli- vat egyptiläisten Ialun helleeninen vastine.

Mystinen maa, Atlantis, sijaitsi kaukana lännessä, luoksepääsemättömänä valtamer- ressä sijaitsevalla saarella. Siellä oli kaiken tiedon täyttymys, rikkautta ja onnea. Tämä maa vaipui sittemmin meren aaltoihin, eikä sitä ole sen jälkeen löydetty. Tarinan välitti kreikkalaiselle Platonille hänen kertomansa mukaan ateenalainen Solon, joka oli kuullut sen Egyptin-matkallaan erään papin suusta. Muinaisegyptiläinen haaksirikkoisesta me- rimiehestä kertova tarina sisältää niin ikään tiedon meren saaresta, jossa oli kaikenlaista rikkautta ja rehevyyttä. Sekin vaipui meren aaltoihin sen jälkeen, kun merimies oli käy- nyt saarella. Tällaisen tarinan olemassaolo ja lännessä sijaitsevat Ialun kentät tuovat mieleen Atlantiksen. Olisikohan egyptiläis- ten haudantakainen maa ja Atlantis yksi ja sama asia? Roomalaisten valloitettua Egp- tin vuonna 32 eKr. egyptiläinen kulttuuri

teki heihin yhtä suuren vaikutuksen kuin Aleksanteri Suureen aikanaan. Erityisen suurta mielenkiintoa herättivät egyptiläiset uskonnolliset mysteerit. Jo ensimmäisellä vuosisadalla jKr. Beneventumiin perusteti- tiin Serapiksen (= Osiris + Apis) temppele ja Isiksen temppele Pompejiin. Rooma sai en- simmäisen pyramidinsa: preetori Caius Ces- tius rakennutti itselleen tällaisen muistomer- kin Ostian portin tuntumaan. Sen jälkeen Roomaan alkoi "tulvia" muinaisegyptiläisiä esineitä, mm. sisälmysastioita, sfinksejä ja obeliskeja. Kun Rooman valtakunta 300-lu- vulla jKr. jakaantui kahtia, myös Uusi Roo- ma eli Konstantinopoli sai oman egyptiläis- en obeliskinsa. Samaan aikaan vakiintui Egyptiin kristinusko. Siitä kehittyi kaksi muunnosta: kreikkalaisten Aleksandriassa ja Ptolemaioksessa ylläpitämä diofyysiittinen ja kreikan kieltä taitamattoman Egyptin enem- mistön kannattama monofyysiittinen muun- nos. Edellinen opetti Vapahtajamme kahta (= *dio-*) tasaveroista, jakamatonta olemusta (= *fysis*), toinen taas ehdottomasti näki Hä- nessä vain yhden (= *monos*) jumalallisen luonteen. Tämä selittääkin, miksi vuonna 641 jKr. Amr Ibn el-Asin johdolla Egyptin vallanneita islaminuskoisia ja ehdottomasti monofyysiittisiä arabeja pidettiin vapauttaji- na diofyysiittisestä ikeestä. Eihän islam hy- väksy muuta kuin yhden yksiluonteisen ju- malan, Allahin. Jeesus ja Muhammed ovat hänen profeettojaan. Luksorin kaupungissa on ainakin 1600-luvulta lähtien vietetty elo- kuussa Abu el-Haggagin muliid-syntymä- päivää. Sen yhteydessä islamilaisen pyhi- myksen hautaa peittävä liina kannetaan ve- neessä 5 kilometrin päässä sijaitsevaan, muinaisen Luksorin temppelele kupeessa olevaan moskeijaan. Muinaisessa Egyptissä, elokuussa 3500 vuotta sitten, vietettiin suur- ta "laaksojuhlaa", jolloin Amen-Ra kuljeteti- tiin maitse veneessään Karnakin temppelestä Luksorin temppelele. Tämä onkin ainoa to- dettava, mahdollisesti faraon aikainen jään-

ne islamissa. Muita jäänteitä löytyy runsaas- ti etenkin käsityöammattien parista. Englan- tilainen Winifred S. Blackman on kirjassaan *The Fellahin of Upper Egypt* (London 1927) kertonut nykyisten egyptiläisten maanvilje- lijöiden arkielämästä, uskomuksista ja ta- voista. Hän toteaa, että monet tavatkin perit- ty muinaisesta Egyptistä. Niihin kuuluvat poikien ympärileikkaus, hautakultti (*talaa*) sekä maagiset rituaalit. Väestö ei ole tapo- jensa pakanallisuudesta kuitenkaan tietoi- nen. Muinainen Egypti ja sen kulttuuri eivät ole olleet nykyisen egyptiläisen identiteetin tekijöitä. Nykyegyptiläiselle muinainen Egypti on tulolähde siinä missä muutkin maan luonnontuotteet. Vasta turismin kehit- tyessä tällä vuosisadalla yhdeksi Egyptin pääelinkeinoksi muinaiset temppelele, hau- dat, jumalat ja esineet saivat aivan toisen ar- von. Niitä alettiin keinotekoisesti ja epäoi- keutetusti pitää nykyisen, islamilaisen, Egyptin kulttuuriperintönä.

Kuinka paljon egyptiläinen ajatusmaail- ma onkaan saattanut vaikuttaa omaamme? Osiris-myytti tuo mieleemme Kainin ja Abelin, Herodeksen lapsivainon ja Neitsyt Marian. Kysymys ei ole välttämättä paka- nallisuudesta kristinuskossa, vaan päinvas- toin kristinuskosta pakanallisuudessa. Us- kommehan Jumalamme olevan ikuinen! Ajatus lunastuskuolemastakin tuo mieleen Osiriksen. Ellei Osiris olisi kuollut ja ylös- noussut, ei olisi ollut haudantakaista elä- mää Viimeisen tuomion läpikäyneelle. Pa- han tuomion saaneet joutuivat ikuisen ka- dotukseen Syntisten syöjän kitaan. Vii- meistä tuomiota kuvaava maalaus, joka on 1400-luvulla rakennetussa Ärentunan kir- kossa Uplannissa, esittää Vapahtajaa tuo- mitsemassa kuolleita autuuteen ja kadotuk- seen. Autuaat kulkevat oikealle ja kadote- tut vasemmalle – helvetin lohikäärmeen valtavaan kitaan. Eikö tässäkin ole kysy- myksessä kulttuurilinkki muinaiseen Egyptiin?